

مقدمه

خدای بزرگ را سپاس‌گزاریم که توفیق عنایت فرمود تا کتابی دیگر از سلسله کتاب‌های عربی دوره‌ی راهنمایی را، به منظور آشنا کردن دانش‌آموزان عزیز با زبان قرآن کریم و ایجاد زمینه برای فهم و درک مطالب آن، تألیف و تقدیم کنیم. کتاب حاضر آخرین جلد از «مرحله‌ی مقدماتی» آموزش زبان عربی است و با همان هدف‌ها و روش‌های دو کتاب قبل تدوین شده است. این سلسله کتاب‌ها از نظر محتوا، تمرین‌ها و شیوه‌های آموزشی دارای نوآوری‌هایی است که آن‌ها را از سایر کتاب‌های مشابه متمایز می‌سازد. لذا برای بهره‌گیری بهتر از این کتاب و توفیق بیش‌تر در تدریس آن، علاوه بر آن چه در دو کتاب گذشته بیان شد، نظر همکاران ارجمند را به نکات زیر جلب می‌کنیم.

۱- مطالب این کتاب نیز- مانند دو کتاب اول و دوم- با استفاده از پراستعمال‌ترین واژگان قرآنی- روایی و هم‌خانواده‌های آن‌ها فراهم آمده است و ساختار عبارات و جملات آن نیز هم‌سو با ساختار عبارات و جملات متون دینی است؛ در نتیجه، انتظار می‌رود دانش‌آموزان به طور مستقیم و غیرمستقیم با بخش قابل توجهی از متون قرآنی و دینی آشنا شوند.

۲- مضمون دروس، براساس موضوعات اعتقادی و اخلاقی است و متن‌ها با در نظر گرفتن شرایط خاص کتاب‌های درسی، با رعایت اختصار تدوین شده است. چون پاره‌ای از متون برگرفته از قصص قرآن کریم است، می‌توان تلخیصی از

آن قصص را پیش از شروع درس مطرح نمود تا دانش‌آموزان پس از خواندن متن ارتباط منطقی عبارات را بهتر درک کنند و از مطالعه‌ی درس بیش‌تر لذت ببرند و نیز پیام‌های اعتقادی و اخلاقی کتاب را بهتر دریافت کنند.

۲- قواعد کتاب، با استفاده از داستان‌ها و ماجراهایی مطرح شده‌اند تا یادگیری آن‌ها برای دانش‌آموزان ساده‌تر و جذاب‌تر شود. لذا همان قدر که آموزش آن قواعد مهم است، پرداختن به این داستان‌ها و ماجراها نیز از اهمیت برخوردار است.

۴- در بیان قواعد، فقط به نکاتی اکتفا شده است که طبق برنامه‌ریزی دقیق، برای این مرحله از آموزش مورد نیاز است؛ لذا از معلمان محترم تقاضا می‌شود که از مطرح ساختن نکات بیش‌تر، جداً خودداری کنند.

همچنین از دبیران محترم درخواست می‌شود که خود از ترجمه‌ی عبارت‌ها پرهیز کنند و تنها نقش مصحح و مُنقح را در زمینه‌ی ترجمه‌ی دانش‌آموزان ایفا کنند.

۵- تمرینات هر درس با روش‌های متنوع و جذاب طراحی شده است تا ضمن ترغیب دانش‌آموزان به بازخوانی متن درس و رجوع به «کلیدهای طلایی» قواعد، آنان را در فهم بهتر درس کمک کند. در عین حال، با ارائه‌ی آیاتی از قرآن کریم برای ترجمه، تلاش شده است گوشه‌ای از توانایی‌های به دست آمده را در زمینه‌ی درک متون دینی - که حاصل آموخته‌های قبلی آنان است - به ایشان بنمایاند.

۶- «الدراسات القرآنیة» با همان اهداف و شیوه‌های کتاب‌های اول و دوم تنظیم شده است. مؤکداً از دبیران محترم درخواست می‌شود فقط به آن چه در عنوان این بخش از تمرینات آمده است اکتفا کرده و از دادن تکالیف اضافه خودداری کنند. بدیهی است در این صورت، دانش‌آموزان شیرینی و حلاوت مطالب قرآن کریم را بهتر درک خواهند کرد. هم‌سویی و هماهنگی دانش‌آموزان با درس قرآن نیز مورد تأکید و انتظار است.

۷- برنامه‌ریزی و تألیف این کتاب به گونه‌ای است که بهره‌گیری فعال از ابزارها و لوازم کمک آموزشی را میسر می‌سازد و استفاده از آن‌ها، فرآیند آموزش را تقویت می‌کند؛ بدین جهت، در این کتاب در سه درس یک بخش با عنوان «اصْنَعْ وَ اَعْمَلْ» وجود دارد که اجرای آن اجباری نیست ولی در صورتی که دانش‌آموزان علاقه‌مند و مستعد زیر نظر دبیران محترم آن‌ها را انجام دهند، آموزش عربی سهل‌تر و

گیرا تر می شود.

۸- شعرهایی که در این کتاب آمده است، می تواند دست مایه‌ی افزایش علاقه‌مندی به زبان قرآن و لذت‌بخش کردن آموزش آن قرار گیرد. تشویق دانش‌آموزان به حفظ کردن شعرها یا اجرای سرودهای دسته‌جمعی براساس آن‌ها، وقتی در کنار اجرای نمایش‌هایی به زبان عربی و بر پایه‌ی متن برخی دروس قرار گیرد، شوق و رغبت آنان را به فراگیری این درس افزایش می‌دهد.

۹- از ویژگی‌های این کتاب، ایجاد زمینه برای استفاده از «روش‌های فعال» در تدریس است و این امکان در اختیار دبیران محترم قرار می‌گیرد که زبان قرآن را با روش‌های نوین و جذاب تدریس کنند.

۱۰- کتاب «راهنمای معلم»، حاوی ضروری‌ترین و مهم‌ترین نکته‌هایی است که ضمن بیان مبانی نظری کتاب‌های درسی، مراحل و روش‌های تدریس را در اختیار دبیران ارجمند قرار می‌دهد. مطالعه‌ی این کتاب و توجه به مطالب آن را به شما دبیران گرامی توصیه می‌کنیم.

و من الله التوفيقُ

گروه عربی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی



الْقَصْرُ الزُّجَاجِيُّ

الْدَّرْسُ الْأَوَّلُ



كان لسليمان (ع) جيشٌ قويٌّ من الإنسانِ والطَّيْرِ وَالْحَيَوَانِ.

خَرَجَ سليمانُ لِنَفَقْدِ جَيْشِهِ... فَنَظَرَ بِدِقَّةٍ وَسَأَلَ:

في يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ

الطُّيُورُ: سَيِّدَنَا! ... الْآنَ ذَهَبَ لِعَمَلٍ.

أَيْنَ الْهَدَهْدُ؟!



بَعْدَ سَاعَاتٍ رَجَعَ الْهَدَهْدُ ...

— أَيْنَ ذَهَبَتْ يَا هَدَهْدُ؟!

— يَا سَيِّدِي! لَقَدْ كَشَفْتُ شَيْئاً عَجِيباً ...!

— مَاذَا كَشَفْتَ؟!

غَضِبَ سليمانُ (ع)

لِغِيَابِ الْهَدَهْدِ!



– وَجَدْتُ امْرَأَةً تَحْكُمُ فِي مَمْلَكَةٍ «سَبَأًا» وَلَهَا جَيْشٌ قَوِيٌّ وَ عَظِيمٌ
و... وَ النَّاسُ فِيهَا يَعْبُدُونَ الشَّمْسَ وَ يَسْجُدُونَ لِغَيْرِ اللَّهِ...!!!



– عَجِيبٌ ... هَلْ تَصَدِّقُ؟!

– نَعَمْ!... نَعَمْ!
سَيِّدِي ...

فَكَتَبَ سَلِيمَانَ (ع)
كِتَابًا لِمَلِكَةِ «سَبَأًا»

فِي قَصْرِ الْمَلِكَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَأَيُّهَا مِنْ سَلِيمَانَ

الوزراء: نَحْنُ أَقْوِيَاءُ
وَ لَا خَوْفَ عَلَيْنَا!...

الملكة: هَذَا كِتَابٌ يَطْلُبُ تَرْكَ دِينِنَا!

الملكة: لَا ... لَا ... أَنَا أَذْهَبُ إِلَيْهِ.

﴿إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا...﴾

في قصر سليمان

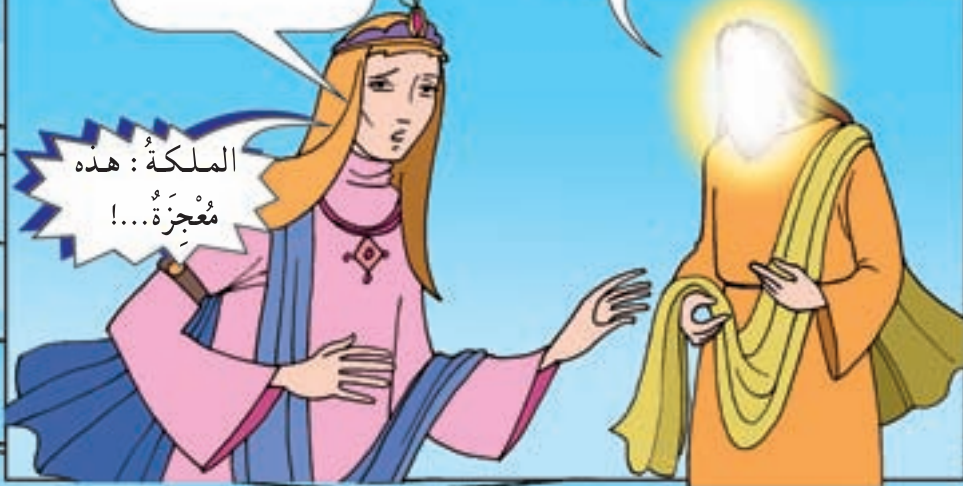
سليمانُ: يا أيُّها المَلَأُ! أَطَلُّبُ مِنْكُمْ
عَرْشَ مَلِكَةٍ سَبَّأً قَبْلَ وُصُولِهَا!
ثمَّ أَمَرَ سُلَيْمَانُ (ع) بِنِيبَاءِ قَصْرِ
رُجَاجِيٍّ فَوْقَ مِيَاهِ الْبَحْرِ.

الملكة في القصر الرجاجي

— يا عَجَبًا ... هذا عَرْشِي ...!
هذا ماءٌ ... هذا بحرٌ ...!
أنا أَعْرَقُ الآنَ ...!!

سليمانُ: لا ... لا ... هذا رُجَاجٌ، لا ماءً ...!!

الملكة: هذه
مُعْجَزَةٌ ...!





فَنظَرْتُ إِلَى السَّمَاءِ وَقَالَتْ :

رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَ
أَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ



ماجرای کاردستی‌ها

وقتی سال تحصیلی تمام شد، معلم درس عربی از دانش‌آموزان خواست در اوقات فراغت تابستانی خود کاردستی‌هایی بسازند که بتوانند به وسیله‌ی آن‌ها آموخته‌های خود را نشان دهند. آن سال موضوع درس بچه‌ها، فعل‌های ماضی و مضارع بود.

تعدادی از دانش‌آموزان خوش‌ذوق و مبتکر، در تابستان کاردستی‌هایی ساختند که هر یک از آن‌ها علائم و ویژگی‌های فعل‌های ماضی و مضارع را نشان می‌داد.

علائم فعل‌های ماضی و مضارع کدام است؟

در اولین جلسه‌ی کلاس عربی در سال جدید، همه‌ی کسانی که دست به چنین ابتکاری زده بودند، کاردستی‌های خود را همراه داشتند. قرار بود مدیر مدرسه به سازنده‌ی بهترین کاردستی جایزه بدهد.

یکی از دانش‌آموزان جعبه‌ای به شکل تلویزیون ساخته بود که روی صفحه‌ی آن کلمه‌ی «نَصَرَ» (ریشه‌ی فعل) دیده می‌شد و روی صفحه‌ی نواری مقوایی به چشم می‌خورد که به طرف پایین و بالا حرکت می‌کرد. او در توضیح کار خود گفت: این کاردستی را من برای ساختن صیغه‌های ماضی ساخته‌ام. می‌دانیم که:

■ بیش‌تر صیغه‌های فعل ماضی از یک ریشه‌ی سه حرفی ساخته می‌شوند.

■ با اضافه کردن علامت‌های گوناگون (ضمایر) به آخر این ریشه، صیغه‌های مختلف ساخته می‌شود.

■ برای بیش‌تر این صیغه‌ها علامت‌ها یا ضمیرهای متصل وجود دارد.

همه چیز زیر سر یک ریشه‌ی سه حرفی است!

ضمیر ریشه علامت

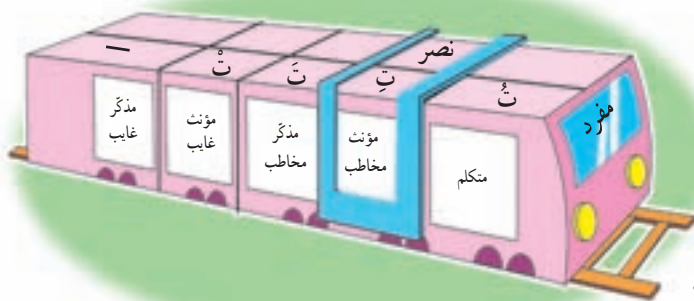
هُم كَتَبُوا



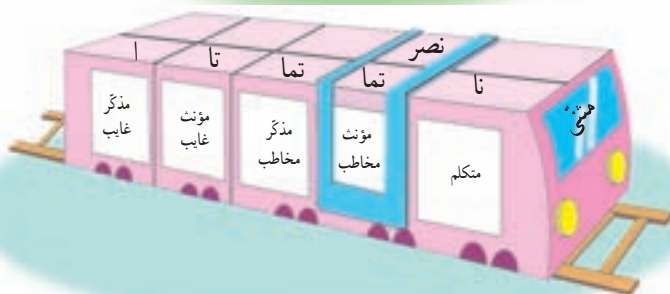
دانش آموز بعدی دست به ابتکار دیگری زده بود. او ریشه‌ی سه حرفی را به شکل یک پل ساخته بود که سه قطار از زیر آن عبور می‌کردند.

- روی قطار اول، علامت‌های مفرد نوشته شده بود.
- روی قطار دوم، علامت‌های مثنی نوشته شده بود.
- روی قطار سوم، علامت‌های جمع نوشته شده بود.

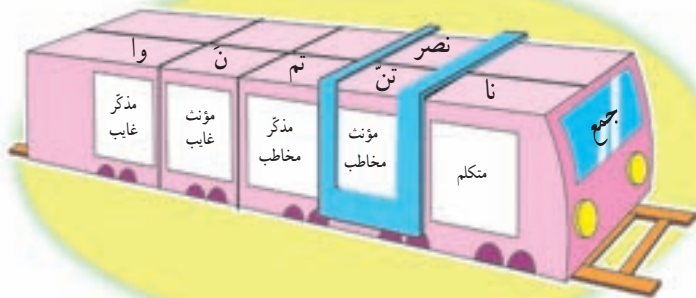
درست در انتهای ریشه‌ای که روی پل بود، روزنه‌ای قرار داشت که وقتی قطار از زیر آن عبور می‌کرد، علامت‌ها در کنار کلمه‌ی روی پل قرار می‌گرفتند.



قطار اول



قطار دوم



قطار سوم

دانش آموز سوم، یک چرخ و فلک ساخته بود و اسمش را «چرخ و فلک مضارع» گذاشته بود. این چرخ و

فلک طوری طراحی شده بود که روی صندلی‌های آن حروف مضارع (ب- ت- ا- ن) قرار داشت و روی صفحه‌ی چرخ و فلک علامت‌های صیغه‌های فعل مضارع (ضمایر) نوشته شده بود و بین حروف مضارعه و ضمایر، جایی به اندازه‌ی یک ریشه‌ی سه حرفی در نظر گرفته شده بود. وقتی چرخ و فلک به حرکت درمی‌آمد، از ترکیب سه جزء، یعنی:

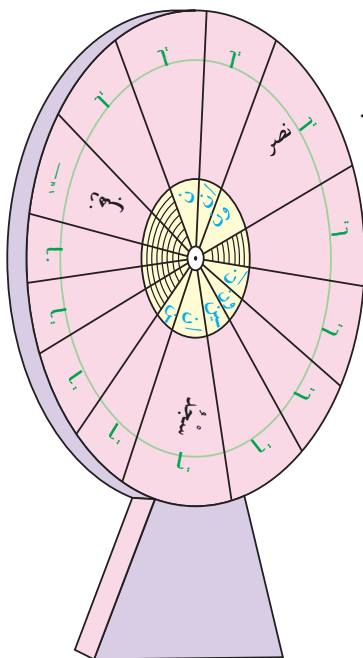
● حروف مضارعه

● ریشه‌ی فعل

● علامت صیغه‌ها

صیغه‌های مختلف مضارع ساخته می‌شد.

هر صیغه‌ی فعل
مضارع از چند جزء
تشکیل می‌شود؟



چرخ و فلک فعل مضارع

کاردستی بعدی، یک کشتی بود که روی سه دکل آن، بادبان‌هایی قرار داشت. سازنده‌ی این کشتی گفت: «کار من نشان می‌دهد که فراگرفتن فعل مضارع بسیار آسان است؛ زیرا:

● تعدادی از فعل‌های مضارع با (ب) شروع می‌شوند.

● تعدادی از فعل‌های مضارع با (ت) شروع می‌شوند.

کافی است به آخر هر یک از این فعل‌ها یکی از چهار علامت (ان، ون، ین، ن) اضافه شود تا صیغه‌های مختلفی به دست آید.

● دو صیغه از صیغه‌های فعل مضارع با (ا) و (ن) شروع می‌شوند و

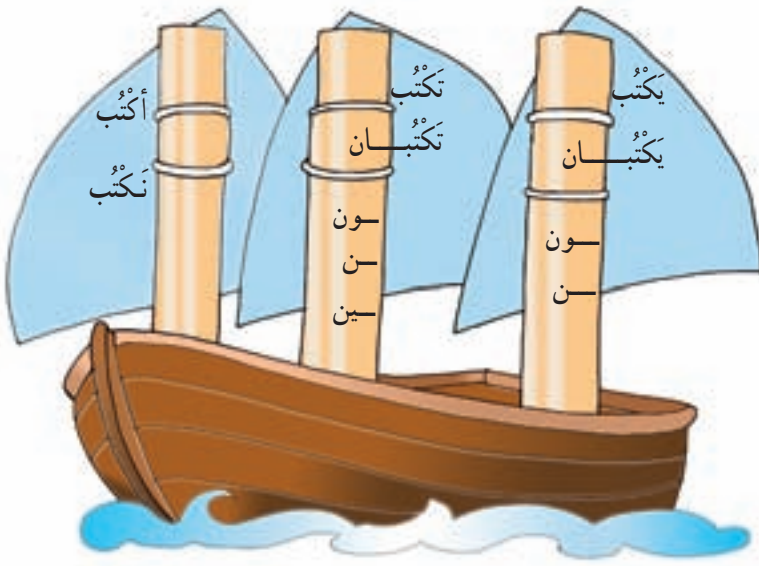
نیازی به آوردن ضمیر در آخر آن‌ها نیست.»

او سپس هر یک از بادبان‌ها را به طرف بالا و پایین به حرکت درآورد و هر بار، صیغه‌ی ساخته شده را

قرائت کرد: یَکْتُبُ، یَکْتُبانَ، یَکْتُبونَ، ...

تَکْتُبُ، تَکْتُبانَ، ...

صیغه‌های فعل
مضارع با چه
علامت‌هایی شناخته
می‌شوند؟



کاردستی‌های دانش‌آموزان، یکی جالب‌تر از دیگری بود. تعداد دیگری از بچه‌ها نیز کاردستی‌های خود را نشان دادند و درباره‌ی آن‌ها توضیح دادند. وقتی نوبت به انتخاب بهترین کاردستی رسید، دانش‌آموزان به اتفاق آرا نظر دادند که همه‌ی آن‌ها جالب توجه و مبتکرانه است.

معلم نیز همین نظر را داشت؛ از این رو، از مدیر مدرسه درخواست کرد همان‌طور که قبلاً وعده داده بود، به همه‌ی دانش‌آموزانی که در این زمینه کار کرده‌اند جایزه‌ای بدهد، مشروط به این که دانش‌آموزان تا جلسه‌ی آینده به این سؤالات نیز پاسخ دهند:

سؤالات مهم

- در فعل ماضی یک صیغه هست که هم برای مذکر و هم برای مؤنث به کار می‌رود. آن صیغه کدام است؟
- کدام صیغه‌ی فعل ماضی به عنوان ریشه شناخته می‌شود و هیچ علامتی در آخر آن وجود ندارد؟
- در فعل مضارع دو صیغه هست که به یک شکل به کار می‌روند و سه صیغه‌ی دیگر نیز وجود دارد که آن‌ها نیز به یک شکل به کار می‌روند، آن‌ها کدام‌اند؟

● دانستیم که

- «أ» و «ن» علامت مضارع برای متکلم وحده و متکلم مع‌الغیر هستند.
- همه‌ی صیغه‌های مخاطب با حرف «ت» شروع می‌شوند.

* حالا بگویید

- صیغه‌های مذکر غایب با چه حرفی شروع می‌شوند؟
- صیغه‌های مفرد و مثنای مؤنث غایب با چه حرفی شروع می‌شوند؟
- صیغه‌ی جمع مؤنث غایب با چه حرفی شروع می‌شود؟
- پنج صیغه‌ی مضارعی که به آخر آن‌ها هیچ علامتی اضافه نمی‌شود، کدام‌اند؟

	وا	ا	ـ	
	نَ	ا	تَ	
⇐ فعل ماضی	تُم	تا	تَ	ریشه‌ی فعل + علامت صیغه‌ها
	تَن	تُما	تِ	
	نا	نا	تِ	
	جمع	مثنی	مفرد	

	ـ		یـ	
	ان		تـ	
⇐ فعل مضارع	ون	+ علامت صیغه‌ها	تـ	علامت مضارع
	ین		أـ	
	ن		نـ	

تَمَارِينُ



با توجه به متن درس، پاسخ صحیح را با علامت × مشخص کنید.

هَلْ

۱- هل فَهَمَ سَلِيمَانُ (ع) لَغَةً الْهَدُودِ؟
○ نعم ○ لا

أَيْنَ

۲- إلى أين ذَهَبَ الْهَدُودُ؟
○ ذهب إلى مَمْلَكَةِ سَبَأً ○ ذَهَبَ إلى الْغَابَةِ ○

مَاذَا

۳- ماذا طَلَبَ سَلِيمَانُ (ع)؟
○ طَلَبَ الْهَدُودَ ○ طَلَبَ عَرْشَ مَلِكَةِ سَبَأً ○

كَيْفَ

۴- كَيْفَ كَانَتْ مَمْلَكَةُ سَبَأً؟
○ كَانَتْ قَوِيَّةً ○ كَانَتْ ضَعِيفَةً ○

التَّامِرِينَ الثَّانِي



از میان حروف پراکنده، معادل عربی فعل‌های فارسی را بسازید. سپس به دور حروف هر فعل خط بکشید و آن را در داخل خانه‌ی مربوط به خود بنویسید.

ظ ن ت ر	ت و	نگاه کرد (مؤنث) نظرَت
	د ج	یافتم
ا س ا	ا ک ت	پرسیدیم
ل ن ل	و ب	نوشتند (جمع مذکر)
ی د	ا ت	عبادت می‌کنند (مثنای مذکر)
ع ن	م ر	دستور می‌دهی (مذکر)
ا ب		خارج می‌شوید (جمع مؤنث)
		باز می‌گردید (مثنای مؤنث)
	ج خ	
	ر ا ت	
	ع ج	
	ن ن	







الْتَمْرِينُ الثَّالِثُ



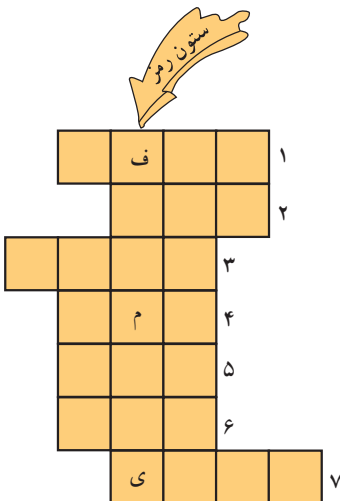
در این باغ، میوه‌های
تعدادی از شاخه‌ها به زمین
افتاده است. آیا می‌توانید به
کمک قرائن نشان دهید که هر
یک از این سیب‌ها از کدام
شاخه افتاده است؟



الْتَمْرِينُ الرَّابِعُ



در جدول زیر، با استفاده از متن درس، معنای کلمات خواسته شده را
بنویسید. سپس با ترکیب حروف ستون مورد نظر، رمز جدول را پیدا کنید.



۱- کشف کردم

۲- بازگشت

۳- ستم کردم

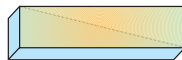
۴- دستور داد

۵- گفت

۶- خشمگین شد

۷- اِتِي ظَلَمْتُ ... (به خودم)

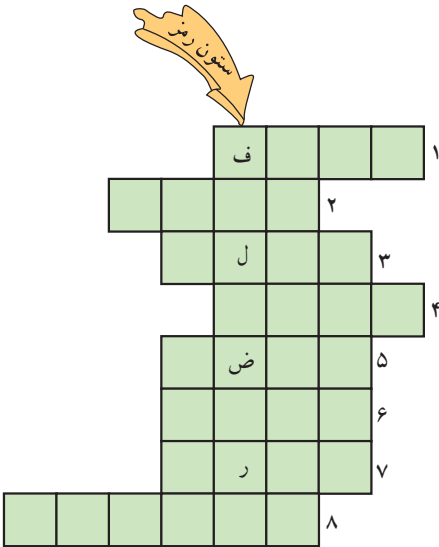
رمز را در این جا بنویسید :



الْتَّمْرِينُ الْخَامِسُ



با استفاده از متن درس، معنای کلمات خواسته شده را در خانه‌های جدول بنویسید. سپس با ترکیب حروف ستون مورد نظر، رمز جدول را پیدا کنید.



۱- کشف می کند، می یابد

۲- می پرستد

۳- درخواست می کنم، طلب می کنم

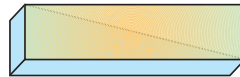
۴- حکومت می کند

۵- خشمگین می شود

۶- می ترسد

۷- غرق می شوم

۸- می پرستند (مذکر)



رمز را در این جا بنویسید :

الْتَّمْرِينُ السَّادِسُ



کدام یک از ترجمه‌های زیر درست است؟

۱- يَعْبُدُونَ الشَّمْسَ وَ يَسْجُدُونَ لِغَيْرِ اللَّهِ.

- خورشید را می پرستند و برای غیر خدا سجده می کنند.

- خورشید را عبادت کردند و برای غیر خدا سجده کردند.

۲- أَنَا أَسْجُدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

- ما خدای جهانیان را می پرستیم.

- من برای خداوند، پروردگار جهانیان، سجده می کنم.

۳- ﴿فَرَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ﴾

- پس موسی (ع) به سوی مردم خود باز می گردد.

- پس موسی (ع) به سوی قوم خود بازگشت.



با کلمات زیر در متن درس آشنا شده‌اید. هر یک از آن‌ها را با توجه به معنای آیات در جای خالی مناسب قرار دهید.

الطَّيْرُ - العرشِ - يَسْجُدُونَ

۱- ﴿ وَهُوَ رَبُّ ... الْعَظِيمِ ﴾ (توبه / ۱۲۹)

«او پروردگار عرش و تخت بزرگ است.»

۲- ﴿ أَوْلَمْ يَرَوْا إِلَى ... فَوْقَهُمْ صَفَاتٍ ... ﴾ (ملك / ۱۹)

«آیا در بالای سرشان پرندگان را ندیده‌اند که بال می‌گسترند...؟»

۳- ﴿ وَجَدْتُنَّهَا وَقَوْمَهَا ... لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ (نمل / ۲۴)

«او و قومش را یافتند که به جای خداوند برای خورشید سجده می‌کنند.»

به کلمه‌هایی که زیر آن‌ها خط کشیده شده است، نگاه کنید. با توجه به

متن درس، هم خانواده‌ی این کلمه‌ها را بیابید و داخل دایره بنویسید.

۱- ﴿ وَ مَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴾ (نساء / ۸۷)

و راست‌گوتر از خدا در سخن کیست؟

﴿ رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ ﴾ (اسراء / ۸۰)

پروردگارا، مرا به راستی و نیکویی داخل کن.

۲- ﴿ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ (بقره / ۲۲۰)

همانا خداوند توانا و حکیم است.



(حج / ۶۹)

﴿اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ...﴾

خدا در روز قیامت میان شما داوری می کند ...

(دخان / ۱۲)

﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ﴾

پروردگارا این عذاب را از ما دفع کن.

(زمر / ۳۸)

﴿هَلْ هُنَّ كَاثِفَاتٌ صُرَّتِهِنَّ﴾

آیا آنان بر طرف کننده‌ی ضرر او هستند؟

با بهترین آثار «ترجمه‌ی تصویری» نمایشگاهی از جمله‌های عربی و تصاویر طنز، انتقادی و ... تشکیل دهید.

ترجمه‌ی تصویری

آیا می‌توانید با تلفیق یک عبارت و یک تصویر، مفاهیم طنزآمیز، انتقادی، اجتماعی، سیاسی و ... بسازید؟

برای هر یک از عبارتهای زیر که از متن درس برگزیده شده‌اند، یک تصویر مناسب پیدا کنید، آن را در یک صفحه‌ی دفتر «ترجمه‌ی تصویری» بچسبانید و جمله‌ی مربوط به آن را کنارش بنویسید:

- كَسَفَتْ شَيْئًا مُهِمًّا!
- هل أنتَ تصدقُ؟!
- نحنُ أقوياءُ... لاخوفَ علينا.
- أنا أغرقُ الآن!

مهم